

Кулминација косовске кризе која је започела самовољним проглашењем независности и противправним признавањем овог дела Србије за «самосталну државу», поново је животе свих грађана Србије, хтели то они себи да признају или не, ставила пред избор кога доносе косовска искушења. Опредељивање спрам очигледне неправде и насиља, избор између морала и кукавичлука, достојанства и повиновања сили, бирања тежег пута или кретања линијом мањег отпора, са свим ризицима које ово опредељење доноси... У старом-новом издању, пред грађане Србије је, судбинским догађањима, поново стављено Косово и «косовски мит» опредељивања између царства „небескога“ или „земаљскога“.

Осам пуних година, још од времена рушења непопуларног и компромитованог старог режима, Србија се уклањала испред тог избора. Покушавала је да чини разне компромисе, да прихвати и стварну и преувеличану одговорност и кривицу, да се повинује притисцима јачих и, у извесној мери, да се одрекне сопствених интереса не би ли задовољила туђе и тако, макар понижена и осакаћена, добила жељени предах за опоравак и право на бољу будућност ултимативно виђену у придруживању ономе што се сматра да представља «живот као сав нормалан свет». Али, уместо иоле фер третмана и сарадње стизала су само нова условљавања, стална понижења, а свака помоћ (са или без наводника) плаћана је прескупо – дивљачком приватизацијом, политичким притисцима, двоструким аршинима, девастацијом већ знатно урушеног институционалног поретка, бескрајним списком нових захтева На крају је, јер се од тога, како се сада види, није могло побећи, стигло и Косово – а с њиме и старо питање: „Коме ћеш се царству приволети?“.

Интерпретације «косовског» мита

Само је интелектуално и емотивно отупеле особе изненадило ово реално, крајње животно враћање „косовског мита“ у политичку и егзистенцијалну стварност савремене Србије. Поред тога што је „косовски мит“ у ближој прошлости употребљаван и злоупотребљаван, некад из незнања, а некад из манипулативних разлога у дневно-политичким размирицама, а с друге стране порицан и исмеван као нешто

Између царства "земаљскога" и "небескога"

Пише: Саша Гајић
петак, 07 март 2008 19:36

„ирационално, мрачно и антимодерно“, показало се не само да је „косовски мит“, у смислу његовог деловања на оне који у њега верују, „жив“, већ да се кроз сам живот он поново пројавио спрам свих нас у веома очигледном виду, без обзира како се према њему односили. Наше опредељивање спрам њега, укључујући узмицање, порицање, а код неких и супротстављање, само потврђује његову непобитну животност и значај. Можда баш највише у случају оних који га потпуно негирају и сматрају нечим „глупим и бесмисленим“, што служи само сврси дневно-политичке манипулације партијских структура и њима подложних бирача, чекајући Годоа „боље будућности“ који никако да стигне.

Суноврат током деведесетих година, уз злоупотребе „косовског мита“ у (псеудо)патриотске сврхе, пратило је и, њему насупрот, злонамерно реинтерпетирање по коме он представља позив на крвопролиће, инацијско саможртвовање, глорификацију смрти, страдања и пораза. Лажно се представљало како је вредновање оног „небескога“ шовинистичко самољубље и „колективно некрофилно лудило“, док је опредељивање за „земаљско“ пут рационалног компромиса, толеранције и сарадње.

Фалсификоване су и саме историјске чињенице и народно предање. Оновремени „косовски избор“, наиме, није био избор између сукоба и страдања, с једне, и компромиса и сарадње, с друге стране. Хребељановићевска Србија је била суочена с инвазијом азијске ордије која није тражила компромис, већ покоравање голој сили. Народна предања кажу да се кнез Лазар, уочи боја који се није могао избећи, нашао пред избором: да ли да се определи за „царство земаљско“, на препад удари улогорену турску армију и однесе победу користећи изненађење и лукавство, или да се определи за „царство небеско“, исповеди и причести војску и изађе на „фер“ мегдан надмоћнијем непријатељу и пострада „за крст часни и слободу златну“. Лазарев избор је познат: определио се за „царство небеско“ и на косовском пољу је изгинуо цвет ондашње друштвене елите. Турска инвазија је била одложена за више деценија, што је потоњој српској Деспотовини дало још пола века мање-више слободног живота, за чије време се на њеном простору одиграла духовна и културна ренесанса најширих размера. Да се Лазар определио за „царство земаљско“ вероватно би била однета војничка победа која би за исти период одложила завојевачку експанзију – али не би било „косовског мита“ и жртве, а пораз и окупација би уследили након неког мање драматичног сукоба, репризе катастрофе Мрњавчевића на Марици или нечега сличног.

Косовско „небеско“ опредељење се показало исправним, и краткорочно и дугорочно, и реал-политички и вредносно-духовно. Краткорочно, држава је добила, упркос високој цени, још неколико деценија опстанка, док је, дугорочно, страдање феудалне елите постало не само трајни симбол отпора завојевачима, већ и начин живљена најширих слојева друштва у мрачним вековима ропства. Без ове жртве најшири друштвени слојеви

никада не би могли да се идентификују с феудалном властелом. На њој је очуван идентитет и обезбеђен опстанак, она се, у временима друштвеног назадовања и пада духовности, културе и писмености, у народном памћењу «митологизовала». Њоме се живело, дисало и мерило сопствено постојање. Јер, у временима ропства, пред сваког балканског хришћанина стављан је избор: лакши пут „потурчења“, макар само формалног, зарад отворених „могућности живота и напретка“ који је обезбеђивала тада цивилизацијски високоразвијена Османска империја, која се у својим империјалним „интеграцијама“ протезала на три континента, или тврдоглаво опстајање у вери и идентитету својих предака, што је код већине сматрано за нешто неупоредиво вредније у личном, фамилијарном и свенародном смислу. Други избор је значио и другоразредни статус на ивици закона, понижење, а неретко и пут у „самоизолацију“, кога су свесно бирали и многи други балкански хришћани (Грци, Бугари, Цинцари и Власи) повлачећи се у планинске забити и задружни начин живота. Горка судбина оних који су пошли лакшим путем и мукотрпан, али достојанствен, „пут којим се теже иде“, кроз поколења балканских хришћана показали су делековидост и исправност другог избора. Међу њима, Срби су кроз делотворност „косовског мита“ имали најочигледнији и најреалнији историјски пример-симбол свог опстајања у тешким временима. Ношена њиме Србија се, након много генерација, изборила за слободу и постепено се придружила савременим историјским токовима, тако показујући да „косовски мит“ не представља ирационалну сметњу животу у модерним условима, већ, напротив, да је он судбински, неизбежно уткан у постојање једног народа, односно његових житеља, који се с великом муком борио за своје место под сунцем.

Избор између „небескога“ и „земаљскога“ и садашњост

Савремена криза око косовског статуса је, у измењеном и комплекснијем облику, само вратила старе дилеме и изборе. На малој Србији и још мањем Косову, без икаквог претеривања и умишљања о сопственом „изузетном“ значају (јер то овде нико није ни помишљао нити желео), евидентно је да се објективно дешавају догађаји ширег светско-историјског значаја са својим бројним аспектима: државно-територијалним, геополитичким, моралним и многим другим. На питању Косова се диференцирају све светске државе и њихови интереси, љуља се међународни поредак и правни систем, прекомпонују се односи и постепено се формирају замеци нових блокова и савезништава. Диференцира се и сама Србија унутар себе, као и сви њени грађани, и то на један суштински другачији начин од онога што се жели јефитном пропагандном приказати као настављање подела из деведесетих.

Јасно је било да се Косово, такво какво је сада, и поред веома тактичне, помирљиве и исправне државне политике током и након досадашњих преговора, није могло на кратки или средњерочни рок „одбранити“. Али, смисао те „одбране“ није се тицао само отетог

Између царства "земаљскога" и "небескога"

Пише: Саша Гајић
петак, 07 март 2008 19:36

дела територије, већ саме Србије и њене будућности и тога да ли ће у њу крочити сломљене кичме и достојанства продатог у бесцење, или ће, уз одбрану достојанства, промислити којим је путем заправо исправније и дугорочно паметније ићи. Односом према Косову Србија се одређује према будућности Рашке, Војводине, Београда, Шумадије, свих њених делова. Сопственим ставом према Косову опредељује се свако од нас – да ли ћемо то сматрати за привремено отето или трајно изгубљено, да ли ћемо се мирити са „свршеним чином“ очигледне неправде или ћемо мукотрпно радити на одбрани својих интереса, или ћемо, пак, злурадо апладудирати неправди и гледати „своја, важнија посла“ и прећи преко свега у нади да нам иза „шаргарепа боље будућности“ неће стајати нове уцене, притисци и неправде, овај пут директно у „нашем дворишту“, у нашим животима.

Спрам оваквог позиционирања није довољна објективна аргументација да мирење с „независношћу“ не затвара, него отвара много шири регионални проблем, да се тако стварају услови за озбиљне дезинтеграционе процесе у остатку државе, да оно представља кључно политичко раскршће које се, након што се позиције политичких актера удаље, више неће моћи превазићи, свидело се то некоме или не. Према овим питањима свако ће се, на срећу или на жалост, показати ко је и сносити последице својих убеђења и избора који из њих следе.

Свакодневница избора између «небеског» и «земаљског»

Свако мери реалност и догађаје према томе какав је и шта носи у себи. Одатле и толика размимоилажења, различита виђења и супротстављени ставови спрам истих догађаја, људи и околности. Опхрваност бригада за сопствене егзистенције и окружење у коме живимо, али и бежање од увиђања колико су повезане сфере приватног и јавног и колико једна на другу утичу, код великог броја људи ствара утисак да се поменути избор између „небескога“ и „земаљскога“ њиховог живота у доброј мери не тиче, осим онолико колико политика упливише на егзистенцију свих грађана. То је разумљиво, али не и тачно, поготово зато што се у овом опредељивању пред нас не ставља потреба за херојством и страдањем, као пре шест векова, већ само онолико храбрости и достојанства и страдања колико га у нашем свакодневном животу има, а с обзиром на то шта су грађани Србије у претходне две деценије већ прошли.

Заправо, ми се целога живота и свакога дана у извесној мери опредељујемо између „небескога“ и „земаљскога“, звали га тим именом или не. И не ради се ту о филозофско-религиозним апстракцијама, већ о конкретном животу и свакодневном избору кога сви ми, и то стално, доносимо. „Небеско“, ако га посматрамо у

Између царства "земаљскога" и "небескога"

Пише: Саша Гајић
петак, 07 март 2008 19:36

егзистенцијалном смислу, представља врлину, љубав, солидарност, несебичност и истинољубивост у свакоме од нас. Сваки пут када нам је избор последица усклађености срца и ума, када се према другима односимо искрено и несебично, када нас води љубав и солидарност, када без сујете и егоизма користимо материјална добра којима смо окружени и не дозвољавамо да она кроз навике господаре нама, ми бирамо спрам оног „небеског“ у нама. Када се не миримо с трулим компромисима не би ли пошто-пото очували начете оквира своје егзистенције и животарења у њој, када не подлежемо уценама, манипулацијама или сопственој сујети и саможивости, у нама превладава оно „небеско“.

Сваки пут када себи дозволимо да робујемо својим предрасудама, страсним, односно себичним везивањима за ствари и људе око себе, када се миримо с неправдом убеђујући себе у то како је она, можда, ипак за нас некако „добра“, када не разликујемо истину и лаж ма колико једна на другу наизглед личиле, ми се опредељујемо за оно „земаљско“. Када нам се учини да се поштење и искреност „не исплате“, када зарад своје кратковидости не видимо ствари какве јесу и дозволимо себи да нас опрхрвају сујета, малодушност и егоизам, па при томе поштење видимо као наивност, глупост, па чак и као безумље или „сужење свести“, ми потпадамо под избор „земаљскога“. У стварном животу све ово делује, и често јесте, знатно компликованије, изнијансираније и теже, али се у својој сржи живот и последице реалних избора увек овако очитују.

Ми овде не износимо идеалистичко моралисање. Ма колико бирање „небескога“ делује теже, а понекад и нереално, па и немогуће, све оно што је „земаљско“ око нас свој исправнији ток има само ако се држи на „небеском“, и то се, раније-или касније, увек и врло конкретно покаже ономе ко то стварно жели да увиди. На кратке стазе тај избор изгледа тежи, некад и јесте, али се после пређеног пута, по правилу, схвати да је био вредан труда, да се само тако суштински решавају проблеми и животни терети. Јер, с друге стране, „земаљска“ опредељивања најчешће се показују као јалова, тескобна и бесмислена, управо из жеље за очувањем онога због чега смо их бирали (иметка, породичног статуса, угледа, личног живота, па и опстанка), пре или касније. На крају крајева, опредељивање само за оно „земаљско“ доводи и до његовог трајног губитка. Ово се стално и изнова потврђује у нашим животима, у нашим успонима и падовима.

Тако је и по питању јавног живота, тако је и у приватној сфери, у људским и породичним судбинама. И од тога се, као ни од сопствене савести, не може побећи, већ само или суочити или бежати у промашеност, бесмисао и губљење онога што смо. А то смо у великој мери што бирамо, или што су бирали наши преци, ближи и даљи. Садашњица косовског проблема и уопште говорећи живљења у Србији и савременом свету све наше изборе и опредељивања интензивира у нашим „обичним и необичним“ животима. Увиђали то или правдали одбијање овог увиђања бројним „триковима ума“, она нас све

Између царства "земаљскога" и "небескога"

Пише: Саша Гајић
петак, 07 март 2008 19:36

већим интензитетом води к томе да нашим малим, конкретним животима, и сасвим различитим животним ситуацијама које се пред нас стављају, дамо одговор на питање: „Коме ћеш се приволети царству“? Какав одговор дамо, какав избор учинимо или избегнемо да га учинимо, такав ће нам живот и бити.